

L'escriptor Víktor Ierofeiev diu que Occident no entén Rússia.
Ens fa, doncs, una classe de repàs.

“Portem Stalin als gens”

Ierofeiev, de 65 anys, va créixer entre l'estalinisme i el món occidental: el seu pare va ser intèrpret de Stalin i més tard agregat diplomàtic de cultura de la Unió Soviètica a París. El 1979 Ierofeiev va ser un dels cofundadors de *Metropol*, un almanac literari crític amb el règim, en què també es publicaven obres d'autors que vivien en la clandestinitat. L'almanac es va considerar una provocació política i Ierofeiev va ser expulsat de l'associació d'escriptors de l'URSS, cosa que equivalia a la prohibició d'escriure. En el temps de la *perestroika*, va escriure la novel·la *Die Moskauer Schönheit* ('La bellesa de Moscou'), publicada el 1990 i traduïda a vint-i-set llengües. També va ser un gran èxit la novel·la *Der gute Stalin* ('El bon Stalin', 2004). Avui Ierofeiev és considerat un dels intel·lectuals més imprevisibles del país: de vegades està a favor de Putin, però normalment en contra. El seu nou llibre, *Die Akimuden* ('Els akimudes'), és una sàtira literària sobre Rússia. [Cap de les seves obres no s'ha traduït al català. N'oferim una traducció a partir del títol alemany.]

—Víktor Vladimírovitx, vos heu escrit un llibre força boig sobre el vostre país. Només s'hi poden escriure bogeries, sobre Rússia?

—Per explicar què és Rússia, cal escriure diversos llibres. Els llibres bojós no fan nosa.

—Ja d'entrada el gènere que heu escollit no és habitual: és una barreja entre novel·la històrica i ciència-ficció.

—Ah, gràcies, això és el compliment més gran que se'm pot

fer. Tot escriptor somia crear un nou gènere. L'escriptura és com la mineria: gairebé tothom cava allà mateix, vol escriure novel·les clàssiques i un dia cridar: “La novel·la ha mort!”. Però hi ha altres llocs on es pot cavar; i jo n'he descobert un.

—En la vostra novel·la, projecteu una situació esbojarrada: els morts ressusciten, prenen el poder i es veuen com a salvadors de Rússia i del món sencer. Què vol dir, aquesta metàfora? Que a Rússia l'atrapa el seu passat?

—El meu nou llibre és una novel·la sobre l'ànima i la naturalesa humanes.

Certament, a tota persona els morts la dominen d'alguna manera i li impedeixen avançar cap al futur. Jo aplico aquesta teoria a tot el país.

—I per què ho feu?

—Per demostrar que Rússia és un país de morts. Després de la revolució comunista, el 1917, pràcticament no hi havia cap cementiri decent. Durant la guerra civil molts cadàvers es van podrir als camps. I als pobles, de vegades, no hi quedaven homes per enterrar els morts. Hi havia afusellaments massius i fosses comunes. Es mataven persones per quedar-se amb el seu càrrec, la seva casa o la seva dona. O sigui que a Rússia cada mort és un ofès. Els morts viuen en discòrdia amb nosaltres.

—L'escenari que presenteu sembla una lliçó de psicoanàlisi: si no t'enfrontes al teu passat se t'emportarà per davant de manera catastròfica.

—Sí, qui vulgui entendre el passat cal que tingui capacitat d'anàlisi i de reflexió. Aquesta capacitat no és gaire habitual al país. Això és degut també a la nostra intel·ligència, molts d'ells creuen en Rousseau i l'home en estat natural. Turguenev ho va exposar al segle XIX en *Pares i fills*. El seu heroi, en Bassàrov, diu: “L'home és bo; només les circumstàncies són dolentes”. Aquí sempre reflexionem sobre les circumstàncies i mai sobre l'individu en si. Volíem canviar el tsar pel socialisme, després el socialisme pel capitalisme. Ara voldríem canviar el putinisme per alguna cosa més decent.

—Això no porta a la fatiga i a l'estancament?

—Exactament.

—Com és que viviu a Rússia? Durant la infantesa vàreu passar

Ierofeiev, de nen, en el cotxe oficial del seu pare, l'any 1952. Baix, els cossos de Lenin i Stalin, al Kremlin, el 1961.

quatre anys a França i sou un autor d'èxit a l'estranger.

—Els problemes a Rússia són una sort per a un escriptor. Si la vida aquí fos millor jo perdria el caldo de cultiu per a les meves obres. Si no fos escriptor, m'estimaria més viure a Berlín o a París. Els escriptors són com les ràdios velles que la gent gran té a les datxes. Quan l'engegues només sents fressa i després se senten unes veus de molt lluny. La feina de l'escriptor és captar les ones. Si no t'escoltes prou bé a tu mateix i el món que t'envolta, l'endemà al matí t'avergonyeixes del que has escrit; t'adones que tot t'ho has inventat. Però si escoltes bé, trobes un tema. I el meu és la mort.

—Convertiu la resurrecció dels morts en una paràbola satírica. No sembla pas que sigui un tema gaire seriós, per a vós.

—L'humor és una expressió de la desesperació. La pregunta de què hem de fer amb la nostra vida, tenint en compte que hi ha la mort, és absolutament seriosa. Tant, que entenem més bé els telèfons mòbils que el sentit de la vida. Occident ha caigut en el fang de l'agnosticisme, en què les idees es perden en la metafísica. A Rússia passa el contrari: tothom va ensopegar amb la metafísica després de la caiguda de la Unió Soviètica. Abans la gent s'acomiadava per sempre dels difunts a l'enterrament; ara diuen: "Fins aviat, Piotr". A mi no em convenç ni l'agnosticisme occidental ni la nova metafísica russa.

—Què us agradaria, doncs?

—Hauríem de reconèixer que el nostre comportament envers els morts és contradictori. Els morts són, d'una banda, una amenaça, ja que encarnen el que ens espera: la fi. De l'altra, són el nostre passat, els nostres avantpassats, la nostra tradició.

—En el vostre llibre els morts prenen el poder i alguns se serveixen de mètodes estalinistes. Stalin i el seu poder, això apareix força en les vostres obres. Per què?

—Stalin va quedar gravat en els nostres gens. Intenta ressuscitar contínuament. No oblideu que durant la Revolució d'Octubre de 1917 es van morir els millors: els millors aristòcrates, els millors burgesos, els millors oficials, els millors pagesos i, fins i tot,

Viktor Ierofeiev: "Si la vida aquí fos millor jo perdria el caldo de cultiu per a les meves obres".

els millors obrers. Nosaltres (jo també) només som els millors entre els pitjors, que són els qui van quedar. Un poble amb aquesta genètica és propens a Stalin. També en els meus gens Stalin hi va deixar petja.

—El vostre pare coneixia bé Stalin, era el seu intèrpret al francès. El narrador en primera persona de la vostra novel·la té una biografia semblant a la vostra, i vós feu broma sobre ell i sobre la fixació que la família té per Stalin.

—Sí, hi ha una connexió directa entre les meves vivències personals i el llibre. Imagineu-vos: quan jo era un nen, el meu pare em va portar a veure el cadàver embalsamat de Stalin. Va ser espantós. El meu pare se'm va emportar al mausoleu un any i mig o dos després de la mort de Stalin. Jo devia tenir set anys, si fa no fa. En aquell temps el meu pare era assistent del ministre d'afers estrangers Viatxeslav Molotov i li havien regalat entrades per al mausoleu, de la mateixa manera que a vegades et regalen entrades de teatre. Hi eren tots dos, allà dins: Lenin i Stalin, com en un llit de matrimoni. En aquell moment la por de la mort es va apoderar de mi. Poc després, el 1955, ens vam traslladar a París, on el meu pare era agregat de cultura de l'URSS. I quan el meu pare va proposar d'anar a veure la tomba de Napoleó a l'església dels Invàlids vaig aconseguir escapar-me'n.

—Es diu que Stalin tingué una relació molt amistosa amb el vostre pare els últims anys de la seva vida. És una càrrega, això, per a vós?

—Com a escriptor és interessantíssim. Els escriptors sempre s'inventen personatges perquè volen transmetre alguna idea als lectors. Amb l'exemple del meu pare vaig entendre que una sola vida pot tenir moltíssimes facetes. Les persones s'han d'entendre a través de les seves contradiccions. El meu pare va treballar al Kremlin, no tenia res contra Stalin i, tot i així, era un home decent.

—Vós enteneu què agradava tant a Stalin, un dels assassins més terribles de la història de la humanitat, del vostre pare?

—En ell reconeixia el nou soviètic: atractiu, amb bones maneres, modest, contingut.

—Vós fa temps us vàreu oposar a la Unió Soviètica. Com va ser?

—Els meus primers anys de vida van coincidir amb els últims anys de Stalin, jo vaig tenir una infantesa feliç, la meva àvia s'alegrava de la gana que jo tenia quan per esmorzar em menjava tota una llauna de caviar. Vivíem molt i molt bé al començament dels anys cinquanta a Moscou, l'estalinisme per a mi eren els magnífics cotxes de servei del meu pare. Després d'aquest paradís vam anar a París, el meu pare hi va conèixer molts artistes, a la taula de casa hi

A l'esquerra l'activista de Pussy Riot, Tolokonnikova. "Les dones són la salvació de Rússia". A la dreta, el president Putin, "amb baixa autoestima i

van seure Picasso i Chagall. No tenia clar què era més bonic, si la infantesa estalinista o la francesa. Quan a dotze anys vaig tornar a Moscou, vaig entendre que allà tot era desastrós. Al centre de Moscou hi havia persones que vivien en soterranis amb rates i sense calefacció. Vaig adonar-me de l'estafa.

—El 1979 vàreu publicar articles d'oposició al règim a l'almanac literari *Metropol*, iniciat per vos mateix. El vostre pare, a causa del comportament del seu fill, fou destituït del càrrec d'ambaixador a Viena i se'l relegà a una despatx miserable del Ministeri d'Afers Estrangers. Us ho retragué mai?

—El meu pare no en va parlar mai. Va morir fa dos anys, a 90 anys. En la seva última entrevista va dir: "En Víktor estava avançat al seu temps". Ai, els meus pares es van cavar la seva pròpia tomba quan em van donar la possibilitat de viure a París i de llegir els escrits revolucionaris de Sade, de Heidegger i de Jaspers. Després d'això ja no em podia convertir en un soviètic.

—La relació amb la vostra mare fou més complicada que amb el vos-

tre pare? Hi ha certs passatges del vostre llibre que ho fan pensar.

—Sí, sempre vam tenir una relació difícil, i li'n dono les gràcies. Em renyava quan encara jugava amb soldats quan la Maixa, la filla dels veïns, ja llegia llibres. Sempre va estar insatisfeta amb mi. Però no em va prohibir que posés a la meua habitació un bust del dissident Aleksandr Soljenitsin. Només em va demanar que diguéss als convidats que era Beethoven.

—La vostra mare, doncs, estava orgullosa de vos i del vostre desig d'oposició?

—Mai no ho hauria demostrat. Ja deveu saber que aviat em nomenaran cavaller de la Legió d'Honor per ordre del president de França. Doncs el meu pare hauria dit: "Aquest reconeixement ja fa temps que te'l mereixes, has fet molt per l'intercanvi cultural entre França i Rússia". La meua mare, en canvi, que va morir l'any passat a 91 anys, hauria dit: "Quina colla d'idiotes! Vols dir que se'ls han llegit, els teus llibres? Però si són plens de pornografia, i hi ofens a tothom, a mi i tot".

—Vós sou un rus marcat per Occident i creieu en la democràcia. En

el vostre llibre feu dir al narrador en primera persona que als russos se'ls hauria d'imposar la democràcia per decret amb la mateixa severitat amb què antigament Caterina II va imposar les impopulars patates als pagesos russos.

—Sí, s'ha de fer exactament així. Putin probablement és més liberal que el 80% de la població russa; la majoria, aquí al país, vol actuar amb més duresa contra els estrangers, la majoria també vol la reinstauració de la pena de mort. I, per tant, seria desitjable que hi hagués una voluntat política forta per imposar la democràcia. Aleksandr Puixkin va dir al segle XIX que l'únic europeu de Rússia era el govern. I això encara és vàlid avui. Malauradament.

—Per tant, el problema no és Putin sinó el poble?

—Si tot Occident veu Putin com un dictador o un semidictador, però és més liberal que el 80% dels russos, aleshores estem en una situació desesperant. D'altra banda, veiem també indicis d'un auge dels valors occidentals a casa nostra, la gent entén cada cop més bé els llibres i les pel·lícules

mal educat”, segons l’entrevistat.

occidentals, molts protesten contra el frau electoral, les persones hi volen dir la seva.

—**Sembla que hi ha una constant en la història russa des dels inicis fa mil anys fins avui: el desig de tenir un tsar fort. Stalin va ser-ne una prova. Putin és un bon tsar?**

—Putin no és cap tsar. És una persona amb poca seguretat en si mateix.

—**Als països occidentals, Putin no agrada gaire. Però se’l considera un líder fort.**

—Putin no té una idea clara de què vol ser. S’enfonsa contínuament amb qualsevol petitesa. Aquest buit l’emplena amb tal cosa o amb tal altra. I com que el nostre país sempre dubta cap a on ha d’anar, aquest Putin vacil·lant no ens fa cap bé. Sí, des del seu pas pel KGB com a coronel, ha esdevingut un polític extraordinari, però no ha après a actuar en públic. A més a més, és una persona que no llegeix. Hi ha moments que no tinc res a objectar, i a vegades m’és senzillament indiferent. Però quan veig la ràbia amb què aquest home, clarament mal educat, persegueix gent perquè no comparteixen la seva opinió, sí que em pregunto

qui és aquest paio que ens governa. Quan una persona a la infantesa no ha disposat de tot el necessari, passa tota la vida afamat. Per a algú de condició humil, a Rússia, és molt difícil fer-se una visió del món. Això no és un problema exclusiu de Putin.

—**En el vostre llibre un personatge (precisament, el del cap d’Estat de Rússia) recorda claríssimament Putin.**

—Podríem dir que té característiques de Putin, però jo no tenia gens de ganes d’esbossar simplement una caricatura política. La força i el secret de la literatura consisteixen en l’ambivalència. Al llibre hi ha ara una mica de Putin, ara una mica del primer ministre Dmitri Medvedev.

—**Vint anys després de la fi de la Unió Soviètica, Rússia i els països occidentals s’estan allunyant. Per què?**

—Perquè el que més voldria Europa és jubilar Putin i, a més, Europa simpatitza amb els qui fa un any i mig durant les protestes massives cridaven: “Putin a la presó”. Putin hi sent perfectament i entén que no era cap broma. Per què hauria, doncs, de fer virar el seu país

cap a Europa si Europa el vol fer fora del poder? Si jo estigués en el seu lloc, a mi tampoc no m’agradaria aquesta Europa ni tampoc el *Der Spiegel*, que sempre el critica. Putin no és un dictador com Stalin. Està obligat a arribar a acords. I Rússia, òbviament, no és només Putin.

—**Què és, doncs, Rússia?**

—Hi ha moltes Rússies diferents: la nacionalista, la comunista i també la religiosa. Jo crec, per cert, que el perill més gran no és ni la tornada del comunisme ni del feixisme, sinó l’enfortiment de l’Església ortodoxa. El vent a Rússia bufa de moltes bandes. Putin ens allunya d’Europa, però hi ha altres coses que ens hi acosten: el moviment d’oposició, per exemple. Moscou, en les eleccions presidencials, va votar en contra de Putin. Viu al Kremlin com va fer Napoleó, el qual va envair una ciutat que no li pertanyia.

—**Rússia pertany a Europa?**

—Com que no ens assemblem als xinesos, vosaltres els alemanys ja us penseu que som iguals que vosaltres. Però no és així. Al vostre país, hi regna el terror de la seguretat: prohibicions pertot arreu, perquè els buròcrates de Brussel·les actuen com els grans protectors. No es pot menjar massa sucre, no es pot fumar als restaurants, el sexe només amb condó. El nostre caos rus deixa més espai per a la creativitat.

—**Com ha de tractar Rússia, Occident?**

—Se l’ha de mirar amb atenció. L’error més gran que pot cometre Occident és aïllar Rússia. No oblideu que jo aquí, amb tota tranquil·litat, converso amb el *Der Spiegel* i no he de tenir gens de por que demà el KGB m’interrogui per saber per què el *Der Spiegel* m’entrevista a mi i no el ministre d’Afers Estrangers. I no oblideu tampoc que els russos avui podem viatjar lliurement. Fa una setmana,

“Les nostres dones són el sexe fort. (...) Moscou és la capital lèsbica d’Europa”

justament, vaig anar de viatge a Itàlia, a Portofino; vaig poder anar i tornar sense problemes.

—En la vostra novel·la al final una noia jove es converteix en l'exemple del moviment democràtic. Sigui com sigui, els vostres personatges femenins són molt potents. En la Rússia actual els dissidents més famosos són les tres noies de Pussy Riot. Les dones són l'esperança?

—Jo sempre he tingut molta fe en les boniques dones russes. Són més interessants que els nostres homes. En la meva primera novel·la *Die Moskauer Schönheit* ('La bellesa de Moscou'), vaig presentar una heroïna que era un Gorbaxov amb faldilla, la Unió Soviètica encara existia, però ella era totalment lliure. En la figura de la Katja, de la novel·la que es publica ara, podríem dir que s'entreveuen les noies de Pussy Riot. La Katja és ambigua: malvada i santa alhora.

—Les dones, en la vostra novel·la, no tenen gens de respecte envers els homes.

—Les dones russes n'estan tipes, de nosaltres, els homes; moltes es tornen lesbianes. Moscou és la capital lèbica d'Europa. Per tant, és ridícul quan el Kremlin declara la guerra als homosexuals amb una nova llei.

—Les dones russes es tornen lesbianes perquè els homes no serveixen per a res?

—Exactament. Què han de fer, si no? Els homes soviètics a la feina mentien massa i a casa bevien massa. Per tant, les nostres dones són el sexe fort. I per tant, aquí les dones modernes sovint escullen altres dones com a companyes. Si algú a Rússia és realment lliure, són aquestes noies.

—Aquestes noies són la salvació de Rússia?

—No tan sols aquestes noies, sinó les dones de Rússia. I encara hi ha una altra sortida: fer cas del que els morts ens diuen sobre nosaltres mateixos. Això no és vàlid només per als russos, sinó per a tothom.

—Viktor Vladimirovitch, moltes gràcies per l'entrevista.

Susanne Beyer
Matthias Schepp
© Der Spiegel

Traducció d'Arnau Figueras

TRÀFIC DE NENS

Filles en venda, un drama de l'Índia

Milions de nens indis treballen com a esclaus a les fàbriques, bordells o en famílies. Per desesperació i pobresa, les famílies venen les seves filles, i els traficants esperen a les estacions per si hi ha cap nen que s'escapa de casa o, fins i tot, busquen orfes a les ciutats afectades pels monsons.

El dia que rescataren Durga Ma-la, la petita jeia al terra d e pedra, plorava i tractava d'alleujar el dolor de l'esquena refrescant-se. Tenia 11 anys, i la pell tota plena de

butllofes, des de l'omòplat fins a les natges. Un parell de dies abans, els seus amos li havien vessat oli bullint a sobre perquè consideraven que era molt lenta treballant.

Les organitzacions d'ajuda calculen que entre vint i seixanta-cinc milions d'indis ja han passat per les mans de traficants de persones. Dalt, a la dreta, la germana Anees, que es preocupa per les